

ה' של סבינה אוצרות הדף היומי

הרב יוסף חיים אוהב ציון

בשער חונן דעת תורתו
להבין, נתחיל ונגמור
מסכת עירובין

והסתירות הנמצאות בהן, לתרצם וליישב כדרך שיעשו בשאר כל המסכתות חוץ מאלו קשות, ולא מצאו כל אנשי חיל ידיהם, ונתנו בסימן על דרך צחות, שלא יתפלא אדם, גם אם יאמר החכם למצוא פשר דבר לא יוכל, שכבר צווחו בהן קמאי דקמאי ולא אסקו בידיהו, אלא כמאן דמסיק תעלא מבי כרבא ועניא דקרי אבבא, (= כמו שמעלה השועל מן השדה החרוש והעני שקורא על הפתח)."

ונודע בשער בת רבים מה שכתב רבינו יהודה החסיד בספר חסידים (סימן רס"א), שדין מת מצווה אינו נוהג רק בבני אדם, אלא גם בתלמוד ובמצוות, שאם רואה אדם שאנשים נמנעים מלעשות איזו מצווה או ללמוד איזו מסכת מחמת איזו סיבה, הוי כמת מצווה, והעושה והלומדה נוטל שכר כולם.

וכתב מרן החב"ב בשיירי כנסת הגדולה (יורה דעה סימן רמ"ה הגהות הטור אות ג', והובאו דבריו בספר 'קמח סולת' לגאון רבי יהודה עלי זצ"ל, מהדורת 'שובי נפשי' עמוד ע"א) ש"בקושטא היו נמנעים מלקרות עירובין נדה

במות, ושאר מתניתין".

והגאון יעב"ץ בספרו מטפחת ספרים (דף ל"א) כתב: "בנה סוד על הלצה בעלמא, שהייתה מצויה בפי עוסקי התלמוד בישיבה, שלא יכלו לירד לעמקן של שלוש מסכתות הללו החמורות מאד, מחמת ריבוי החלוקות החדודות שבהן, הודו ולא בושו בעניות דעתם וקוצר יד השגתם שלא יכלו להשוות כל הסוגיות השונות

פתיחה

מקור הסימן ענ"י – עירובין נדה ובמות

בזהר הקדוש (חלק ג' דף רעו). איתא: "ובגין דא כתיב ביה במשיח (זכריה ט, ט) 'עני ורוכב על חמור'. עני איהו תמן בסימן, ערובין נדה

הדרך עלך מי שהחשיך וסליקא לה מסכת שבת

רמזים נפלאים לסיום מסכת שבת, יחד עם רבנות עמך בית ישראל,
לומדי הדף היומי בכל קצוות תבל, ובזכותו נזכה ליום שכולו שבת

הוא להכין עוד הרבה צידה לדרך ויעשה בעודנו בחיים מה שחסר לו לעשות. וכן למדוד את המקוה רמז לתשובה שמטהרת את האדם כמו המקוה, דהיינו שימדוד ויעשה חשבון נפשו איזה דברים שעשה שלא כהוגן לחזור עליהם בתשובה ויהיה טהור". עד כאן דבריו, ישמע חכם ויוסיף לקח.

והגאון חכם יעקב חיים סופר זצוק"ל, בעל 'כף החיים', בספרו על סיומי המסכתות, 'חיים עד העולם' כתב לרמוז בסיום מסכתין: "הדרך עלך מי שהחשיך וסליקא לה מסכת שבת. ידוע מה שאמרו זכרונם לברכה, כל הקיצין כלו ואין הדבר תלוי אלא בתשובה, וזה אי אפשר אם לא יהיה סייעתא מן שמיא, דכיון דיצר הרע בעולם אי אפשר שלא יהיו רשעים, ועוד אין צדיק בארץ וכו'. ובשביל זה התפלל ירמיה בנביא ואמר "השיבנו ה' אליך ונשובה", רצה לומר אתה תסייענו ותשיבנו כי אי אפשר אם לא אתה תסייענו ונשובה. וזה שרמז בסוף המסכתא הזו בהדרן עלך מי שהחשיך, רצה לומר החזירנו אליך אתה מי שהחשיך שבראת יצר הרע והחשיך העולם, ורצה לומר סייענו לחזור אליך בתשובה שלימה ואז על ידי זה וסליקא לה כנסת ישראל למסכת שבת, עולם שכולו שבת שיבא הגואל ויגאל אתנו ויהיה עולם שכולו שבת.

"או יאמר במ"ש הרב ז"ל, כי אין בן דוד בא עד שיכלו כל הנשמות שבגוף, הם ניצוצות הקדושה שבתוך הקליפות שיתבררו ויתוקנו ויחזרו אל שרשם העליון (עיין שעה"מ פרשת בהר סיני). וזה שאמרו: הדרך עלך מי שהחשיך, ר"ל לכשנחזור אליך אלו ניצוצות קדושה שנחשכו בתוך הקלי"א וסליקא לה כנסת ישראל למסכת שבת. עולם שכולו שבת. במהרה בימינו אמן."

הדרך עלך מי שהחשיך וסליקא לה מסכת שבת, בריך רחמנא דסייען עד כען.

במתניתין: "מפירין נדרים בשבת ונשאלין לנדרים שהן לצורך השבת ופוקקין את המאור ומוודין את המטלית ואת המקוה" (קנז).

הגאון רבי אברהם ביתאן בספר 'שמו אברהם', כתב לבאר דברי המשנה בדרך רמז ודרוש להנהגת האדם ביום שבת קודש, אשר מחד נדרש האדם לכבד את שבת מלכתא במאכל ומשתה, אך לא יניח ידיו מלימוד התורה ותשובה. וכך כתב: "נראה לעניות דעתי לפרש בס"ד על פי מה שכתב מרן בשו"ע (או"ח סי' רמב): אפילו מי שצריך לאחרים אם יש לו מעט משלו צריך לזרז עצמו לכבד את השבת וכו'". וכתב הבאר היטב משם הירושלמי וזה לשונו: לווים בריבית לצורך סעודות שבת או סעודת מצוה, ע"ש.

"ואפשר לפרש מפירין מלשון פרו ורבו, ונדרים בהיפוך אתון נקראת דינרים, דהיינו מטבעות שקונים בהם צרכיהם, ובא לומר שבשבת מרבים להוציא דינרים לכבד את השבת, ומי שאין לו דינרים דהיינו שהוא עני שואל ולווה מאחרים לצורך סעודות שבת, אך לא יבזבז בהוצאות מיותרות, וזה שאמר ונשאלין דהיינו ישאל וילווה דינרים מאחרים לקנות רק הדברים שהן לצורך השבת ולא דברים מיותרים. ופוקקין את המאור, אפשר על דרך מה שפירש הרב שער בת רבים ז"ל, על פסוק "הנה אנכי בא אליך בעב הענן בעבור ישמע העם בדברי עמך", שעשה ה' שם חושך ענן וערפל כדי שחוש הראיה לא יבלבלם וישעבדו את כל רעיונותיהם אך ורק לשמוע עשרת הדברות, ולכן התנא הקדוש אומר שביום השבת פוקקין את המאור, הכוונה לעצור עיניו מענייני העולם הזה כדי שיהיו לבו ודעתו פנוים רק לעסוק בתורה וללכת לשמוע דרשות והלכות וכיוצא.

"ואמר עוד ומוודין את המטלית ואת המקוה, אפשר לפרש שבשבת שהאדם פנוי מענייני החול יעשה חשבון הנפש ולמדוד הצידה שלוקח ומטלטל עמו לעולם הבא דהיינו תורה ומעשים טובים, ואז ידע שצריך

"ולרבי מאיר דאמר כל האמות היו
בבינונית מאי איכא למימר"

מחלוקת בהלכה למשה מסיני

לאסוקי שמעתתא

לכאורה אינו מובן מדוע שואלת הגמרא "מאי איכא למימר" אליבא דרבי מאיר, אחרי שכבר תירצנו דלא צריכא הלכתא למשה מסיני אלא לשיטת רבי יהודה, ואם כן מאי קושיא לשיטת רבי מאיר?

וביאר הגאון רבי משה בירדוגו בספרו **ראש משביר**, שמוכרח דצריכא הלכתא גם לרבי מאיר דלא שייך לומר שהוא חולק על הלכה למשה מסיני. וזו לשונו: "דאף על גב דכבר תירץ לא צריכא אלא לרבי יהודה, מכל מקום פריך לרבי מאיר מאי איכא למימר, דאי אפשר לומר דרבי מאיר פליג וסבירא ליה דלא אתי הלכתא למחיצין כלל, דבדבר שהוא מקובל איש מפי איש הלכה למשה מסיני לא יפול בו מחלוקת לומר דלא אתאי הלכתא כלל בזה. אלא ודאי דמודה רבי מאיר דמחיצין הלכה למשה מסיני, ולזה פריך לרבי מאיר הלכתא למאי אתא, ומשני לגוד ולבוד שהם ענין המחיצין. וכן מוכח בספר **מנורת המאור** למהרי"א דבדבר שהוא הלכה למשה מסיני אין בו מחלוקת. ולא יתכן אלא כמו שכתבתי, ודו"ק".

ובעצם דבריו כי בהלכה למשה מסיני לא תיתכן מחלוקת, הן זו היא דעת הרמב"ם, והרמב"ן בספר המצוות פליג עליו בזה, וכבר האריכו בזה רבות בעלי הכללים (עיי' ב"ד מלאכי כללי הלמ"ד אות שצ"ד), ואין כאן מקום להאריך.

ויבמות משום שראשי תיבות שלהן עני, וכן נמנעו מלקרות בבא בתרא מפני שנראה שזו אחרונה, ויש אומרים מפני שחלה בה רש"י. ויראה דאינם נמנעים מכל אלה אלא ללומדם עם חברים בישיבה, אבל לעצמו כל אחד ואחד צריך ללומדם וכמו שכתוב בספר חסידים".

ובוודאי דתורה אגוני מגנא ואצולי מצלא ושומר מצווה לא ידע דבר רע.

ב. "מבוי שהוא גבוה למעלה מעשרים אמה"

ב**אבודרהם** (הלכות חנוכה) כתב שלושה דברים שאם נתנם אדם למעלה מעשרים אמה פסולים, ואלו הן: מבוי, גר חנוכה וסוכה. ושלושתם יש להם רמז מן הפסוק, מבוי דכתיב (בראשית יט, ח): "כי על כן באו בצל קורתני", שהקורה תהיה עד צ"ל טפחים ולא יותר, וצ"ל טפחים הם עשרים אמה באמה בת שישה טפחים. וכן סוכה דכתיב (ישעיה ד, ו): "וסוכה תהיה לצל". וגר חנוכה דכתיב (במדבר ז, פד): "זאת חנוכת המזב"ח ביום", בגימטריא ק"כ. והביאו **בעטרת זקנים** (אורח חיים סימן תרע"א), וכן הוא בפירוש רבינו חיים פלטיאל על התורה (סוף פרשת תצוה).

ומה שכתב שהקורה תהיה עד צ"ל טפחים ולא יותר, אינו מדויק, דהרי "חלל מבוי" תנן, והקורה כשרה למעלה מעשרים, וכמו שהעיר הגאון רבי עקיבא איגר בגיליון הש"ס על לשון רש"י.

וראיתי לעטרת זקנים שם שכתב עוד רמז בזה מאותיות אל"ף-ב"ת, וזו לשונו: "כ' פירוש כ' אמות, ל' לחי, מ' מבוי, נ' גר, ס' סוכה". וצריך ביאור מה שכתב "ל' לחי" דהרי דין דעשרים אמה לא איתמר אלא בקורה ולא בלחי.

"למאי הלכתא לקרחת הכרם ולמחול הכרם"

פירוש המילה 'מחול'

רש"י פירש: "מחול הכרם - בין כרם לגדר דהיינו סביב כמו מחולות". וכן פירשו רבינו יצחק בר מלכי צדק ורבינו שמשון בפירושם לכלאים שם (ד, ב). וזו לשון הרע"ב שם: "מחול הכרם - מקום פנוי בין כרם לגדר סביב כמו מחולות הנשים כשמרקדות בסבוב כמו אז תשמח בתולה במחול". אבל הרמב"ם בפירוש המשניות שם כתב: "מחול הכרם הוא מקום פנוי מן הכרם שאין שם גפנים והוא מדבריהם מענין מחילה, רוצה לומר עזיבת הדבר".

וכתב הגאון רבי יעקב חיים סופר בקונטרס **כרם שלמה** (שנה י"ט סימן מ"ו): "ונראה דרש"י והרמב"ם נחלקו בקריאת תיבת מחול, דרש"י קרא מחול הוא"ו בחולם, ואילו הרמב"ם קרא מחול הוא"ו בשוורוק, ודוק".

ועיין בפרי מגדים (אשל אברהם סוף סימן תר"ז) שביאר נוסח התפילה "כי אתה סלחן לישראל

פירש רש"י: "חס על כליו ואם ניקב כמוציא זית מצניעו לאגוזים כאגוז מצניעו לרמונים".

ובכף החיים (אורח חיים סימן ב' ס"ק ג') כתב: "האוכל בכלים שבורים יהיה לו שכחה משום שהם רומזים אל בחינת הקליפה והשכחה בא מהם". ולא ציין מקור לזה כדרכו, ומשמע שהם דברי עצמו. ונראה דאין סתירה לזה ממה שכתוב בשמעתין דאף כלי שבור מצניעו להשתמש בו, דנראה דהקפידא היא דווקא כשאוכל מהכלי עצמו, מה שאין כן כשמשמש בו להניח בתוכו אוכלין כגון הא דמצניעו לאגוזים או מצניעו לרמונים, אין בזה חשש.

ובעיקר דברי הכף החיים לא נתבאר מהו גדר כלי שבור, דלא מסתבר דאף אם הכלי נפגם קצת יהיה אסור לאכול ממנו. ולכאורה נראה דכל זמן שאפשר עדיין להשתמש בכלי מה שהיו רגילין להשתמש בו, אף אם נשבר באיזה מקום אינו בכלל כלי שבור.

ובמגן אברהם (סימן ד' ס"ק ז') הביא לעניין נטילת ידיים שחרית מסדר היום שיהא הכלי התחתון מאוס. משמע כלי שלם מאוס. אמנם בסדר היום כתוב "אם יהיה שבור ומאוס טוב ויפה". ועיין בליקוטי מהרי"ח (חלק א') לעניין מים אחרונים שכתבו הפוסקים ליטול תוך כלי דווקא, ומשמע מזה שאף אם עדיין ראוי להשתמש בו הוא בכלל כלי שבור. ויש להעיר עוד ממה שכתוב ביומא (עח:), "רבה זבין להו מאני גזיזי דפחרא לבניה ומתברי להו". פירש רש"י: "כלים סדוקים של חרס בדמים קלים". ובהגהות היעב"ץ שם כתב שלא יעבור בבל תשחית, ומשמע קצת דבכלים סדוקים אין ראוי להשתמש כלל, דאם לא כן אכתי איכא בל תשחית.

ומחלן לשבטי ישורון", היינו כשישראל הם ביחד באגודה אחת, אז הקדוש ברוך הוא סולח עוונם לגמרי, אבל כשהם שבטי ישורון, כל שבט ושבט בפני עצמו, אז אין הקדוש ברוך הוא רק מוחל. והיינו כמו שכתוב ברמב"ם הנ"ל שעוזב הדבר.

ג. "דאמרי אינשי קררא דבי שותפי לא חמימא ולא קרירא"

עניינים הנרמזים בקדרה

כתב הגאון רבי יעקב חיים בנו של רבינו ה'בן איש חי' בספרו **גאון יעקב**: "נראה לפרש בזה על דרך שאמרו מי שחציו עבד וכו', ליטול שפחה אינו יכול שהרי חציו בן חורין, ליטול בת חורין אינו יכול שהרי חציו עבד, אלא כופין וכו'. וזהו שאמרו קדרה דשותפי, היינו מי שחציו עבד וחציו בן חורין, לא קרירא ולא חמימא, שאינו יכול ליטול בת חורין ולא ליטול שפחה, אלא בהכרח שיעשו אותו בן חורין.

"אי נמי קדרה דשותפי, על דרך שאמרו בשבת, אם שנים הוציאו חפץ בשבת זה אינו יכול וזה אינו יכול, היינו שכל אחד ואחד אינו יכול להוציאו לבדו, שניהם פטורים. וכתב הרמב"ם דכל פטור השנוי במשנתנו פטור אבל אסור. וזהו שאמרו קדרה דשותפי לא קרירא, רוצה לומר שלא יש איסור לגמרי, ולא חמימא שיש חיוב חטאת בשוגג וסקילה במזיד".

ד: "כלי בעלי בתים שיעורן כרימונים"

הנחת מאכלים בכלי שבור